

DEN NORSKE BRIGADEN I SKOTTLAND

«HVALFANGERBRIGADEN»

1940 - 1945

En kort beskrivelse av Brigaden, samt en nærmere spesifisering av temaene presentert på skjermen

Innhold:

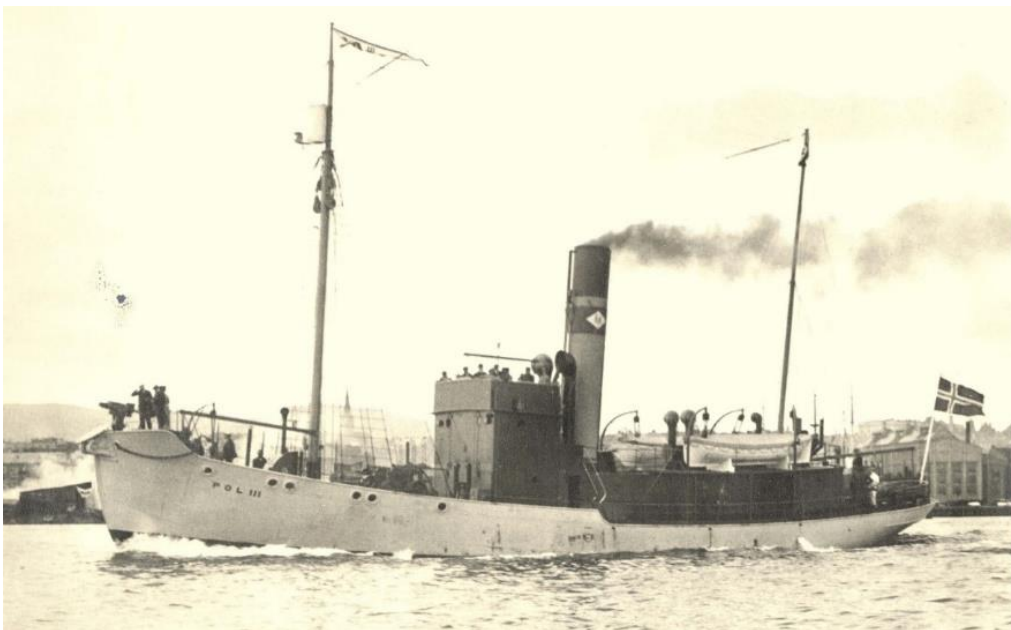
- Opptakten i Norge	side 3
○ Kaptein Leif Welding Olsen	side 3
○ Oberst Birger Eriksen	side 3
- Flukten	side 4
○ Kaptein Eiliv Austlid	side 5
- Den norske brigaden i Skottland blir til.	side 5
○ Rekruttskole i Dumfries	side 6
○ Oberstløytnant Carl Stenersen	side 8
○ General Carl Gustav Fleischer	side 8
- Den norske hær – Brigaden	side 9
○ Feltartilleriet	side 9
○ Kystartilleriet	side 10
○ Carriertroppen	side 10
○ Bergkompaniene	side 11
○ Fallskjermkompaniet	side 11
○ Norske commando-soldater	side 12
○ Jan Mayen-Garnisonen	side 14
○ Svalbard-Garnisonen	side 14
○ Det norske kompani på Island	side 15
○ Garnisonen på Syd-Georgia	side 15
- Den norske marinen	side 16
- Flyvåpenet	side 17
- Sentrale bergensere	side 18
○ Legendariske fly-brødre fra Fana	side 18
○ Per Hysing-Dahl – krigshelt og stortingspresident	side 19
○ Pedro – soldaten fra Bergen	side 20
○ Johan Nordahl Grieg	side 22
○ Norsk Tidend	side 23
○ Brødrene Mohn	side 23
○ August Rathke	side 24
○ Jakob Strandheim	side 25
○ Shetlands-Larsen og Harald Risnes	side 26
○ Knud Geelmeyden Fleischer	side 27
- Frigjøringen av Bergen	side 28
○ Flåten kommer 15. mai 1945	side 29
○ Overtagelse av Fjell Festning	side 30
○ Ubåtbunkeren på Laksevåg	side 31
○ Melkeplassen – samleleir for sovjetiske krigsfanger	side 31

OPPTAKTEN I NORGE

Da tyskerne okkuperte Norge 9. april 1940 var landet ikke på noen måte forberedt for en slik hendelse. Takket være noen handlekraftige personer maktet vi å forsinke den tyske framrykningen såpass at konge og regjering så vidt klarte å unnsnippe opp gjennom Norge.

Kaptein Leif Welding Olsen

Hvalbåten «POL III» fungerte som bevoktningsfartøy i Oslofjorden. Om kvelden 8. april 1940 oppdaget fartøyet, under kommando av kaptein Leif Welding Olsen, den tyske invasjonsflåten på vei inn Oslofjorden. Etter å ha avfyrt varselskudd ble «POL III» snart involvert i kamphandlinger og kaptein Leif Welding Olsen omkom. Han ble dermed den første nordmann som falt for en fiendtlig inntrenger på norsk territorium siden 1814.

«POL III»

(Foto: Vestfoldmuseene – Larvik Sjøfartsmuseum)

Oberst Birger Eriksen

Men før «POL III» ble satt ut av spill rakk mannskapet å sende opp signalraketter slik at Rauøy Fort og deretter Oscarsborg Festning ble varslet. Da den tyske flåten kom sigende videre inn Oslofjorden var kommanderende på Oscarsborg Festning, oberst Birger Eriksen, klar for aksjon. I mangel av instruksjoner fra sine overordnede måtte han på eget initiativ ta avgjørelsen om at det skulle skytes mot inntrengerne. Den tyske krysseren og troppeskipet «Blücher» ble senket, noe som var helt avgjørende for at konge og regjering kunne unnsnippe.

Leif Welding Olsen

(Foto: Roger Berg/Larvik Sjøfartsmuseum)

Birger Eriksen

(Foto: Store norske leksikon/Scanpix)

FLUKTEN

Den norske regjering og de kongelige måtte på svært kort varsel flykte ut av Oslo 9. april 1940 for å unngå å bli tatt av tyskerne. Flukten gikk først opp gjennom de fortsatt frie indre delene av Østlandet, og videre via Gudbrandsdalen, Åndalsnes og Molde til Tromsø. På Elverum sto de i fare for å bli innhentet av tyske styrker, og i Nybergsund unnslopp kongen og regjeringen så vidt tysk flyangrep.

Kongen og Kronprinsen søker dekning for det tyske flyangrepet på Nybergsund 11. april 1940.

(Foto: JohanWilhelm Clüver/De kongelige samlinger)

Kaptein Eiliv Austlid

Kaptein Austlid ledet et kompani på 40 mann og hadde ansvar for regjeringens beskyttelse da de flyktet oppover Gudbrandsdalen. Den 15. april 1940 gjennomførte han et stormangrep mot tyske styrker syd for Dombås for å forhindre at regjeringens bilkolonne kjørte inn i et bakholdsangrep. Takket være at kaptein Eiliv Austlid, sammen med fem-seks frivillige, gjorde dette heltetmodig stormangrep mot den overlegne tyske fallskjermstyrken, klarte de å oppholde tyskerne lenge nok til at regjeringsmedlemmene rakk å slippe forbi i bilene sine. Kaptein Austlid og hans fem menn mistet alle livet i trefningen.

Kaptein Eiliv Austlid
(foto: Hedemarks museet)

Kong Haakon, kronprins Olav og regjeringen Nygaardsvold oppholdt seg i Tromsø og omegn i vel én måned mens kampene om Narvik pågikk. Da de norske styrker kapitulerte forlot de Tromsø den 7. juni 1940 om bord i den britiske krysseren «Devonshire» med kurs for Storbritannia.

Bildet viser kong Haakon som går om bord på "Devonshire".

(Foto: Nikolai Ram Østgaard/De kongelige samlinger)

DEN NORSKE BRIGADEN I SKOTTLAND BLIR TIL. HVALFANGERNE KOMMER.

Etter at de norske styrkene hadde kapitulert lå den norske hæren nede med brukket rygg. Kongen, den norske regjeringen og norske offiserer hadde måttet flykte over til Storbritannia. Men det var ikke kommet over noen norske hær-soldater, og den øverste sjefen for Hæren, general Carl Gustav Fleischer, sto nærmest på bar bakke. Vi hadde nå ingen norsk hæravdeling å bidra med ved en eventuell frigjøringskamp mot tyskerne i Norge. Det så unektelig mørkt ut.

Men så, nærmest som sendt fra himmelen, kom det i løpet av våren og sommeren flere tusen hvalfangere inn til Storbritannia. Hvalfangstflåten som hadde dratt ned til fangstfeltet i Antarktis høsten 1939, var plutselig blitt avskåret fra å dra hjem til Norge etter avsluttet fangst-sesong våren 1940. Hvalfangstflåten som besto av 6.270 mann, 28 hvalkokerier og 240 hvalbåter ble nå en viktig resurs i det norske krigsbidraget i den allierte kampen både til sjøs og på land. Og det var nå skapt et fundament for general Fleischer å utdanne norske avdelinger i en norsk hærstyrke.

Bildet viser hvalfangerne som kommer til Dumfries, og nå skal de trenes opp til å bli soldater.

REKRUTTSKOLE I DUMFRIES

Fra 8. juni ble det etablert rekruttskole i Dumfries i Skottland for hvalfangere, andre sjøfolk og flyktninger. Dette var ikke en vanlig rekruttskole for vanlige rekrutter. Dette var for en stor del selvstendige friskuser i alle aldersgrupper med svært begrenset militær bakgrunn. Snart sto det en fullverdig norsk hæravdeling klar for oppdrag.

Men i tillegg til å danne grunnstammen i en norsk hæravdeling fylte hvalfangere og andre rekrutter opp viktige funksjoner i alle de øvrige norske våpengrener som Flyvåpenet, Commandos, Kystartilleriet, Marinen, Feltartilleriet, kompani Linge mv.

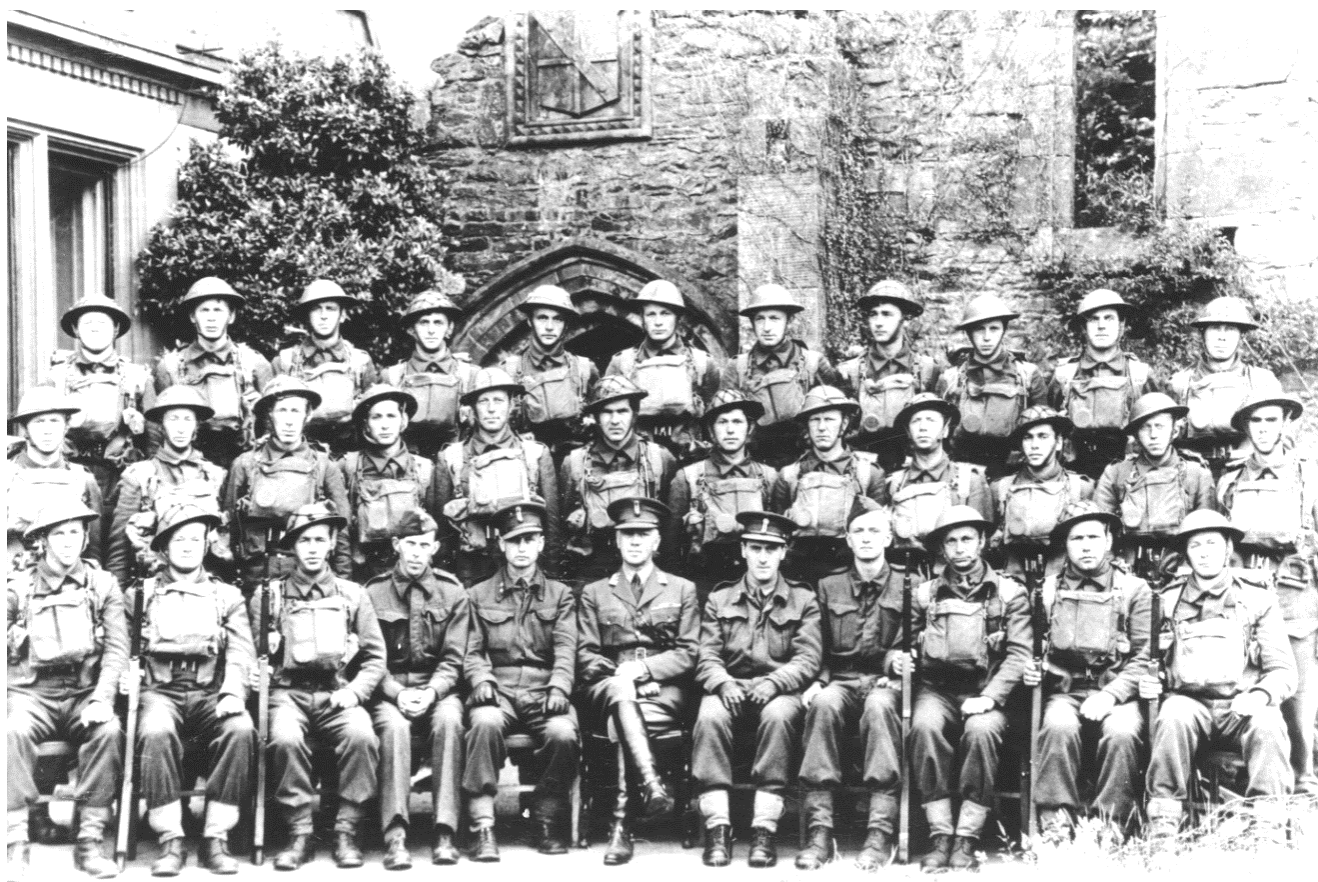
Til å begynne med var det sparsomt med våpen og utstyr. Her er norske soldater i trening med trestokker i tiden før de fikk utlevert geværer med bajonetter.

(Foto: Karsten Øvretveit/
Nasjonalbiblioteket)

Sommeren 1940. De første norske rekruttene har kommet til Dumfries. Som vi ser var de nye rekruttene i alle aldre. Rudolf Krefting midt på bildet er bare 14 år gammel.

(Foto: Privat album familien Østgaard)

Det var stor mangel på norsk befall, og utdanning av nytt befall ble prioritert. Kursene ble holdt på et gammelt gods, Mouswald Place, ca. 10 km øst for Dumfries. Dette bildet er fra et befalskurs som ble avholdt i mai-juni 1941. I midten på første rad sitter oberstløytnant Carl Stenersen.

(Foto: Georg Johansens samling)

OBERSTLØYTNANT CARL STENERSEN - SJEF, MENNESKE, LEGENDE

Ved krigsutbruddet 9. april 1940 var Carl Stenersen sjef for 1. bataljon av IR 9, som lå nøytralitetsvakt på Ulven ved Bergen. Han var en av de første norske offiserene som kom seg over til Storbritannia, og han gikk umiddelbart i gang med oppbygging av en norsk hæravdeling i Skottland. Oppgaven som lå foran Stenersen var formidabel, men han viste seg som en handlingens mann og en improvisasjonens mester i en ubeskrivelig vanskelig situasjon. Han disponerte omtrent ikke våpen, utstyr, transportmidler, reglementer og instruktører, og forlegningene var svært dårlige. Det var situasjonen da det i juni 1940 rullet inn nærmere to tusen robuste og selvstendige hvalfangere og sjøfolk på jernbanestasjonen i Dumfries. De fleste hadde svært begrenset militær bakgrunn, og nå skulle de

trenes opp til å bli soldater. Ingen lett oppgave, men Stenersen gikk løs på oppgaven med friskt mot, og et år senere kunne han stille en hæravdeling som var fullt på høyde med de øvrige allierte hæravdelingene i Storbritannia.

GENERAL CARL GUSTAV FLEISCHER – STORHET OG FALL

General Fleischer var hovedpersonen og hovedarkitekten i oppbyggingen av Den norske brigaden i Skottland. Han hadde en solid militær karriere bak seg da tyskerne okkuperte Norge våren 1940, og han var innstilt på å ta opp kampen mot tyskerne. I de ugjestmilde Narvik-fjellene påførte han Hitlers styrker det første nederlag under den andre verdenskrig, noe som vekket gjenklang ute i verden. Han ble sjef for Hærens Overkommando i Storbritannia i juni 1940, og utformet den videre norske organiseringen for hærstyrkene. Fleischer var veldig opptatt av at vi selv også måtte bidra aktivt i den allierte kampen for et fritt Norge. Til tross for sine meritter og sin dyktighet ble han den 6. februar 1942 avsatt som norsk forsvarssjef, og ble degradert til en stilling som militærattaché i Canada. Den 19. desember 1942 tok Fleischer sitt eget liv.

General Fleischer sammen med sin kone «Toni» i London. (Karsten Øvretveits samling)

DEN NORSKE HÆR – BRIGADEN

Brigadens primære oppgave var å skulle delta i gjenerobringen av Norge, enten ved en alliert invasjon eller i forbindelse med en tysk kapitulasjon. Når var det ingen som visste da – kanskje ville det skje om et år - to år - eller fem år – eller kanskje aldri? Uvissheten var tung å bære for mange.

I løpet av krigsårene var det stadige tilganger og avganger av mannskaper i Brigaden. Ved krigens slutt var det rundt 4.000 mann i Den norske hær – Brigaden. I løpet av krigen tjenestegjorde rundt 300 kvinner i Hærens kvinnekorps.

Kontinuerlig hard trening gjennom fem år gjorde at de norske soldatene etter hvert kom i svært god fysisk form. Trolig var de blant de best trente norske soldater noensinne.

(Foto: Riksarkivet)

FELTARTILLERIET

Feltartilleri-batteriet ble etablert 28. august 1940 og var den første operative avdeling i den nyoppsatte Hæren. De ble satt opp med 4 stk. franske 75 mm kanoner fra 1898 med jernbeslåtte jernhjul og fast nav. Senere fikk de 2 stk. nye 25 pounder kanoner (se bildet). Feltartilleri-batteriet hadde flere treningsleirer rundt om i Skottland, og mye av tiden

(Foto: Riksarkivet)

var de attachert skotske regimenter. Det kan også nevnes at Batteriet avga en tropp til forsvar av Syd-Georgia. 19. mai 1945 dro hovedstyrken på 200 mann fra Glasgow til Tromsø hvor de bisto i rydding av minefelt og avvæpning av tyskerne.

KYSTARTILLERIET

Bildet er tatt på Fort South Sutor i forbindelse med general Hansteens inspeksjon i mars 1944.

(Foto: Riksarkivet)

Kystartilleriet var vekselvis organisert under Hæren og Marinen. Det norske kystartilleriet hadde operative oppdrag nord i Skottland under krigen. Det viktigste var bevoktning av innløpet til Cromarty-fjorden hvor britene hadde en større flåtestasjon. Nordmennene førte vekselvis kommando på de tre kystfortene som lå på begge sider av innløpet: Fort Nigg, Fort South Sutor og Fort North Sutor.

CARRIERTROPPE

Høsten 1941 ble det opprettet en oppklaringseskadron i Carronbridge i Skottland. Den fikk betegnelsen Carriertroppen fordi den var oppsatt med Bren Gun Carriers. Dette var noen mindre og lette beltegående kjøretøyer. Beltevognene kunne benyttes i terrenget selv om de kanskje ikke var så smidige dersom terrenget ble altfor ulendt. De var tenkt benyttet til å kunne frakte en maskingevær-tropp fra en ildstilling til en annen. De hadde god fart, men laget en god del støy, og kunne høres på god avstand. Bren Gun Carrier hadde i utgangspunktet 3 manns besetning.

Oppklaringseskadronen fungerte fram til vinteren 1942-43. Den ble da midlertidig avviklet fram til høsten 1944 hvor den på ny ble aktiv.

Bildet viser en Bren Gun Carrier under trening ved klippeområdene utenfor Cruden Bay på den skotske østkysten.

(Foto: Riksarkivet)

BERGKOMPANIENE

I forbindelse med omorganiseringen av Brigaden sommeren/høsten 1942, ble det satt opp tre selvstendige bergkompanier, hver på rundt 250 mann, med tanke på framtidige operasjoner i Norge. Det ble kjøpt inn 253 hester som skulle øremerkes bergkompaniene, og det ble satt opp en kjøre- og kløvstall med ca. 100 befal og mannskaper i Coul House Stratpeffer i det skotske høyland.

Bergkompaniene gjennomgikk en lang og variert oppøving i vanlig infanteristrid, i fjellkrig, krig i tettbebygde strøk, lufttransport og i landgangsøvelser.

Den 1. november 1944 dro 208 mann fra 2. Bergkompani med den britiske krysseren HMS «Berwick» fra Scapa Flow for å bistå i den sovjetiske offensiven inn i Finnmark. De opererte fra november 1944 til februar 1945, uavhengig og spredt over et stort område under arktiske forhold. De var ved flere anledninger i kontakt med fienden, og mistet 4 mann.

(Foto: Ole Friele Backer/Riksarkivet)

Et av bergkompaniene under trening med kløv i det skotske høyland.

(Foto: Nasjonalbiblioteket/
Riksarkivet)

FALLSKJERMKOMPANIET

Fallskjermkompaniet ble etablert i april 1942, og den første forlegningen ble lagt til Dornoch på nordøstkysten av Skottland. De måtte gjennom hard og variert trening, og hadde forlegning mange steder rundt om i Storbritannia. De hadde bl.a. fallskjermtrening sammen med polske elitesoldater, og var attchert flere britiske regimenter. Fallskjerm-hopping ble praktisert ved Parachute Training School på Ringway ved Manchester.

I mai 1942 var de med på unnsetning av norske styrker som hadde fått hard medfart i kamper mot tyskerne på Svalbard. Kompaniet hadde på det meste 170 mann hvorav en del hvalfangere.

Fallskjermkompaniet under trening. Bildet er trolig tatt på Ringway ved Manchester.

(Foto: Nasjonalbiblioteket/Riksarkivet)

NORSKE COMMANDO-SOLDATER

British Commandos ble etablert fra juni 1940 etter anmodning fra Winston Churchill. Commandos skulle utføre raid mot tysk-okkuperte land i Europa. Det ble også opprettet commando-tropper fra de øvrige allierte landene. Den norske commando-troppen på rundt 100 mann så dags lys høsten 1942, og fikk betegnelsen «No 5. Troop 10 Interallied Commando». Soldatene måtte gjennomgå et svært hardt

Norske soldater under trening i gatekamper i Skottland.

(Foto: Riksarkivet)

treningskurs hvor det var en meget høy frafallsprosent, mange skader og dødsfall. De norske commando-soldatene deltok i flere raid og aksjoner mot norskekysten, og i november 1944 var de med i den store allierte aksjonen på Walcheren hvor de mistet fem mann. Senere var de med i de alliertes fremrykning og kamper mot tyskerne på kontinentet. Under et alliert angrep mot den sterkt befestede øya Kapelsche Veer mistet fire av de norske soldatene livet.

Norske soldater under trening i gatekamper et sted i Skottland.

(Foto: Nasjonalbiblioteket/
Riksarkivet)

Norske commando-soldater deltok i erobringen av Walcheren. Tyske soldater overgir seg til nordmennene ved Westchappelle.

(Foto: Nasjonalbiblioteket)

Hvalfangeren Ivar Marius Haga fra Stokke var med i det norsk-britiske commando-raidet mot Stordø Kisgruber i januar 1943. Han ble den første norske commando-soldaten som mistet livet under kamphandlinger.

(Foto: Forsvarets museer)

JAN MAYEN-GARNISONEN

Værmeldingstjenesten på de karrige, forblåste og ensomme utpostene Jan Mayen, Island, Grønland, Bjørnøya og Svalbard var av avgjørende betydning for den allierte krigføringen til sjøs og i luften, og ikke minst for konvoifarten i Nord-Atlanteren, men også for kampene i Nordvest-Europa.

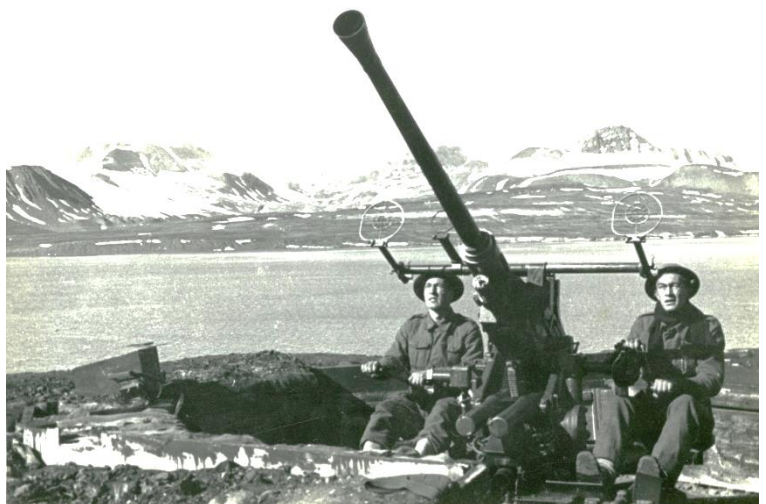
Den 10. mars 1941 ble 12 mann fra det norske kompaniet på Island, ilandsatt på Jan Mayen hvor en meteorologisk stasjon og en radiostasjon ble opprettet. Mannskapet ble gjerne byttet ut hvert år, og på det meste var det 52 mann tilknyttet basen her, de fleste var hvalfangere, og de var godt bevæpnet. Selv om Garnisonen både hadde besøk av tyske ubåter, og ble regelmessig utsatt for luftangrep, led de ingen tap. Garnisonen holdt stand fram til frigjøringen.

Bildet viser Marinens vaktfartøy «NAMSOS» på vei til den norske garnison på Jan Mayen med vaktavløsning, samt ny tilførsel av ammunisjon og matvarer. (Foto: Riksarkivet)

SVALBARD-GARNISONEN

Etter avvikling av gruvedriften og evakuering av befolkningen på Svalbard høsten 1941 ble det nødvendig å re-okkupere øygruppen våren 1942 for å forhindre at tyskerne fikk fotfeste her. I tiden som fulgte fram til frigjøringen var det flere trefninger med tyskerne. Den største trefningen fant sted den 8. september da en større tysk flåtestyrke anført av slagskipene «TIRPITZ» og «SCHARNHORST» og en landgangsstyrke på 600 mann deltok i et lynangrep mot de norske befestningene på Svalbard. Den norske styrken på 250 mann bet godt i fra seg, men kunne ikke forhindre store tap, bygningsmessig og materielt. Det var også flere andre trefninger med tyskerne i krigsårene, og i alt mistet rundt 20 nordmenn livet her under krigen. Men til tross for de store tapene lyktes det garnisonen på Svalbard å holde denne viktige utposten til krigens slutt.

Norsk artilleri i Barentsburg på Svalbard 1944.

DET NORSKE KOMPANI PÅ ISLAND

I tillegg til en egen norsk marineavdeling i Reykjavik med 14 fartøyer og rundt 60 mann, var den norske 330 Skvadron med 26 fly og rundt 500 mann stasjonert på Island fra april 1941 til februar 1943. Dessuten var det etablert en norsk skiskole på Island i regi av Den norske brigaden. Den fikk betegnelsen «Det norske kompani Island». Skiskolen startet allerede opp i august 1940, og på det meste var det over 100 norske instruktører i sving med å lære opp britiske og amerikanske soldater i skigåing og i vinterkrig. Fram til juni 1994, da skiskolen ble avviklet, var det blitt utdannet tusenvis av habile britiske og amerikanske fjell- og ski-soldater på Island.

Vaktposten utenfor «Norse Camp» i Budareyri på Island. I forkant av bebyggelsen ned mot fjordarmen ses den norske leiren med et titalls Nissen-hytter.

(Foto: Nasjonalbiblioteket)

GARNISONEN PÅ SYD-GEORGIA

Syd-Georgia er en del av det oversjøiske britiske territoriet fra 1775. I 1904 ble den første norske landstasjonen for moderne hvalfangst etablert der i Grytviken. I de påfølgende årene ble flere hvalfangststasjoner etablert på øygruppen, og virksomheten var dominert av nordmenn. Etter at den andre verdenskrigen hadde brutt ut fryktet britene at tyskerne ville okkupere Syd-Georgia for å etablere en flåtebase der.

Senhøstes 1941 dro en avdeling rekruttert fra Brigadens feltartilleribatteri til Syd-Georgia. Den besto av 14 mann,

hovedsakelig, og naturlig nok, hvalfangere. Den 17. desember ankom gruppen Grytviken, og tok over vaktholdet her og i Leith Harbor. I februar 1943 ble de avløst av en ny avdeling. Av våpen hadde de på begge vaktpostene en firetommers kanon fra 1918, to Lewis mitraljører og 27 Lee Enfield-geværer. Det kom aldri til noen direkte trefninger og i august 1943 besluttet Det britiske forsvarsdepartementet at garnisonen skulle trekkes tilbake. Januar 1944 dro den siste vaktstyrken tilbake.

Kanonstilling ved Grytviken på Syd-Georgia.

(Foto: Robert Burton)

DEN NORSKE MARINEN

I løpet av krigen tjenestegjorde rundt 8.000 mann og 200 kvinner i Marinen. 2.250 av disse var om bord på marinefartøyer, og ytterligere 1.800 var skyttere i handelsflåten. I løpet av krigen hadde Marinen kommando over 118 krigsfartøy. Marinen hadde også en egen flyskvadron, 330 Skvadron, med i alt 25 fly og rundt 500 mann.

Den norske marinen hadde baser flere steder, bl.a. i Weymouth, Portsmouth, Port Edgar ved Edinburgh, i Lerwick på Shetland og på Island.

I løpet av krigen gikk 27 norske marinefartøyer og 13 skøyter tapt. 933 mann ga sitt liv i Marinens tjeneste.

En norsk MTB patruljerer langs den engelske kyst i juni 1942.

(Foto: Riksarkivet)

Northrop-fly som ble benyttet av den norske 330-skvadronen på Island. Her fotografert under patruljetjeneste.

(Foto: Nasjonalbiblioteket/Riksarkivet)

FLYVÅPENET

De norske flygerne fikk sin utdannelse ved den norske treningsleiren Little Norway i Canada. Etter endt utdannelse ble de sendt over til Storbritannia for å inngå i aktiv flyger-tjeneste i de norske skvadronene:

- 330 Skvadron som ble etablert på Island i 1941 og disponerte 21 Northrop-fly, 4 Catalina-fly og rundt 500 mann.
- 331- og 332 Skvadron som ble satt opp med bl.a. Spitfire fly med oppdrag over Kontinentet. I 1943 var 331 Skvadron best av de 69 allierte skvadronene i antall nedskytinger (68 bekreftede).
- 333 Skvadron ble etablert i mai 1943 med Catalina-fly i en A-flight i Woodhaven, og Mosquito-fly i en B-flight i Leuchars ved St. Andrews. Skvadronen opererte primært langs norskekysten.
- 334 Skvadron ble etablert i mai 1945 på Leuchars, og var den tidligere B-flighten i 333 Skvadron.

De norske 331- og 332-flyskvadronene deltok i daglige luftoffensiver mot Tyskland med «sweeps» over Nord-Frankrike, Holland og Belgia. I tillegg til utallige ødeleggelser av militære bakkemål skjøt de ned eller skadet rundt 200 fiendtlige fly. Skvadronene mistet 72 mann. Her blir et kart over Frankrike studert før et tokt. Spitfire-flyene står klare.
(Foto: Ole Friele Backer/Riksarkivet)

Norske mekanikere overhaler en Spitfire. Hvalfangeren Einar Thorsen fra Larvik helt til venstre. (Foto: Nasjonalbiblioteket)

SENTRALE BERGENSERE OG VIKTIGE STEDER I BERGENSOMRÅDET KNYTTET OPP MOT BRIGADEN

LENDARISKE FLY-BRØDRE FRA FANA

CONRAD MOHR deltok i kampene i Gudbrandsdalen april dagene 1940. I et forsøk på å redde unna et norsk fly, havarerte han og havnet i tysk fangenskap. Etter en stund slapp han fri og rømte til Canada via Sverige, Sovjetunionen, Persia, India og Sør-Afrika. I Canada ble han instruktør ved Little Norway fra desember 1941. Den 22. februar 1943 omkom Han, 29 år gammel, i en flyulykke. Han etterlot seg en stor fotografisamling, som er en viktig dokumentasjon av norsk flyhistorie i Canada under krigen.

Norsk flymannskap i Canada. I midten står fenrik, pilot og flyinstruktør Conrad Mohr.

Foto: Conrad Mohr/Bergen Offentlige Bibliotek)

WILHELM MOHR. I et forsøk på å få sitt Fokker CV todekker-fly over til Storbritannia ble han beskutt og måtte nødlande ved Fokkestua på Dovre. Men han kom seg likevel videre til England sjøveien i mai 1940. Her fikk han ordre om å plukke

Wilhelm Mohr, til høyre, og kaptein Helge Mehre på flybasen nord for London sommeren 1942.

ut teknikere til et framtidig norsk flyvåpen. Deretter fikk Wilhelm Mohr rollen som instruktør ved treningsleiren i Toronto i Canada for norske piloter. I 1941 ble han beordret til fly-tjeneste ved den norske 332-skvadronen, og i mai utnevnt til dens sjef. Mohr deltok gjennom resten av krigen aktivt i operasjoner over Den engelske kanal og inn på Kontinentet. To ganger ble han såret under

kamphandlinger, men klarte seg. Etter krigen var han bl.a. direktør ved Forsvarets høyskole og sjef for Luftforsvaret.

PER HYSING-DAHL – KRIGSHELT OG STORTINGSPRESIDENT

Per Hysing-Dahl kom seg over til Storbritannia i en forfallen fiskeskøyte sensommeren 1940. Etter eget ønske fikk han fly-utdannelse i Little Norway i Canada. Høsten 1942 var han ferdig utdannet pilot og klar for tjeneste, og ble beordret til tjeneste på en engelsk bombeskvadron. De to første årene fløy han 30 ulike tokt i Halifax bombefly. Fra 1944 fløy han en én-motors Lysander-fly, med plass til tre passasjerer. Han er kanskje mest kjent for sin utrolig redningsdåd på Den engelske kanal. På en returreise med tre franske agenter om bord, fikk de motorhavari etter et tysk granattreff. Piloten, Hysing-Dahl, var den eneste som hadde fallskjerm,

men i et forsøk på å redde alle om bord i flyet, trosset han prosedyrene som i et slikt tilfelle tilsa at piloten skulle redde seg selv ut i fallskjermen og at passasjerene måtte følge med flyet ned. Han bestemte seg for å forsøke å nødlande flyet, som nå var fullt av røyk og olje, på Kanalen, og klarte det uten å tippe rundt. De hadde bare med seg én enmannsflåte om bord, med en luftflaske som ikke fungerte. Men til tross for at Hysing-Dahl hadde brukket armen, klarte han, kavende rundt i vannet, å blåse opp flåten for egen hjelp, og få dratt to av de franske agentene opp i enmanns-flåten. Den tredje agenten var ikke å se. Ut på formiddagen, dagen etter, blir de oppdaget og plukket opp av en patruljebåt fra den amerikanske marinen.

For sin innsats ble han tildelt Krigskorset, St. Olavsmedaljen med ekegren og den britiske utmerkelsen Distinguished Flying Cross.

Han ble senere valgt inn på Stortinget for 4 perioder. I perioden 1981-1985 var han stortingspresident.

Per Hysing-Dahl, midt på bildet med gipset arm, sammen med sine fly-kolleger.

(Foto: Forsvaret)

PEDRO - SOLDATEN FRA BERGEN SOM VAR BÅDE KUNSTNER, SKØYER OG KRIGSHELT

Bergenseren Salo Grenning dro 9. februar 1941 med M/B «MOTIG» fra Turøy på Herdla sammen med 12 andre unggutter for å slutte seg til de norske styrkene i Skottland. Her tok han kunstnernavnet og dekknavnet «Pedro». Etter å ha gjennomgått rekruttskolen i Dumfries, fikk han plass på befalskurset på Mouswald Place ved Dumfries. Han utmerket seg snart som en svært kreativ og fargerik person, og hans karriere i Skottland var preget av utallige påfunn ispedd et og annet regelbrudd. Pedro ønsket å komme i aktiv tjeneste så fort som mulig, og søkte seg inn som liaison-offiser i det skotske 52. Lowland Division.

Etter at de allierte hadde gått i land i Normandie D-dagen 6. juni 1944, var det viktig å få fram forsyninger i stort omfang til de allierte styrkene. Det var svært viktig å få fri innseiling til Antwerpen, men dette ble hindret ved at tyskerne hadde kontroll over halvøya Walcheren med en styrke på 90.000 mann. I de harde kampene som utspant seg mistet rundt 25.000 soldater livet. Pedro var med i en rekognoseringstropp på tolv mann, og kom litt heldig fram til den tyske sjefen i den lille byen Middelburg, general Daser. Gjennom en storstilt bløff fikk Pedro den tyske generalen til å overgi seg med sine 3.000 soldater uten at et skudd ble løsnet. For denne bragden ble Pedro etter krigen utnevnt til æresborger av Middelburg.

**Dette bildet av Pedro er tatt i 1945 fra hans tid i kompani Linge.
(Foto: Fra boken «Pedros streker»)**

Til venstre Pedro i et tegnet selvportrett. Til høyre har general Daser kapitulert med 3.000 mann, og nå er det Pedro som fører kommandoen.

(Foto: Fra boken «Pedros streker»)

Den norske brigaden i Skottland på utmarsj – i Pedro's strek. I boken «Skotsk jord og norsk himmel» finner vi denne skissen, som egentlig er en karikatur av den 16 år gamle hvalfangeren, 1523 Hans Nilsen fra Larvik, som sang på utmarsjene for å oppmuntre sine soldat-kamerater. Hans Nilsen er nr. 2 i rekken.

**JOHAN NORDAHL BRUN GRIEG FRA BERGEN.
KRIGSDIKTER, JOURNALIST, INSPIRATOR,
SJØFOLKS OG HVALFANGERES VENN.**

Dette bildet av Nordahl Grieg er tatt i 1943, trolig rett før fly-toktet der han omkom.
(Foto: Ernst Schwitters/Nasjonalbibliotekets samlinger)

Da tyskerne invaderte Norge 9. april meldte Nordahl Grieg seg straks til tjeneste på Jørstadmoen, hvor han så ble med i troppen på 30 mann som var vaktmannskap da gullbeholdningen til Norges Bank ble fraktet fra Lillehammer og nordover til Tromsø og videre med båt til Storbritannia.

Her fortsatte han sitt erklærte mål om å kjempe for Norges frihet, denne gangen med pennen og stemmen som våpen. Han skrev artikler og dikt, som han leste opp på sine turnéer rundt om i Storbritannia, Canada og USA der det var stasjonert nordmenn. På denne måten styrket han nordmennenes moral og oppildnet deres kampvilje. De mange diktene til Nordahl Grieg fra andre verdenskrig, som han også leste i BBCs norske sendinger, gjorde ham til allemannseie.

Men Nordahl Grieg ville også selv være en av soldatene. Han gikk befalskurs på Mouswald Place ved Dumfries, og sluttet seg til de norske styrkene både på Island og Jan Mayen, og var med på tokt både med MTB'er og fly.

Den 2. desember 1943 var Nordahl Grieg med om bord i et bombefly i en stor offensiv mot Berlin hvor det anslagsvis deltok rundt 1.000 britiske fly. Flyet hvor Nordahl Grieg befant seg ble truffet av granater fra tyske luftvernkanoner og styrtet i bakken i nærheten av Hakeburg slott. Alle de åtte om bord omkom.

NORSK TIDEND

krigs-arenaene rundt om i verden, og ikke minst hjemme i Norge. Det var også mange interessante artikler om den daglige norske virksomheten i Storbritannia.

ALBERT HENRIK MOHN

Mange av diktene, artiklene og talene til Nordahl Grieg ble publisert i «Norsk Tidend», og fra 1944 var Pedro ansatt som tegner i avisa. Men det var også en annen bergenser som ble en av bærebjelkene i avisredaksjonen. Krigskorrespondenten og motstandsmannen Albert Henrik Mohn fra Bergen kom seg over til Storbritannia i en livbåt i august 1941 sammen med 11 andre unggutter som ville gi sitt bidrag i kampen for et fritt Norge. Mohn ble en fremtredende journalist i «Norsk Tidend», og han var dessuten en av de mest kjente personene og stemmene fra BBCs sendinger til Norge under krigen. Albert Henrik Mohn var for øvrig bror til Frank Mohn.

FRANK MOHN

Etter å ha vært involvert i englandsfarten i Norge i begynnelsen av krigen, måtte Frank Mohn dra over til Storbritannia. Han ankom Lerwick på Shetland 11. september 1941 om bord i MK «SJØLEIK». Han ble med i Den norske brigaden, men ble skadet under en øvelse. Han fikk så ansvaret for oppføringen av en slipp og nytt skipsverft i Buckie, «Royal Norwegian Slip and Repair Shops», i regi av den norske stat. Etter den tyske invasjonen, seilte hundrevis av norske og danske flyktninger over Nordsjøen i små fiskebåter for å søke tilflukt i Skottland. Mange av disse slo seg ned i Buckie. Snart var det så mange nordmenn der at stedet fikk betegnelsen «Little Norway». For reparasjoner og samt for å ta hånd om alle de norsk fiskeskøytene og krigsinnsats, ble slippet og verftet etablert. Det var r

Avisa «Norsk Tidend» var under andre verdenskrig informasjonsavisa til den norske eksilregjeringa i London. Avisa ble utgitt to ganger i uka fra 30. august 1940 til 23. mai 1945. Et viktig og populært innslag i de norske soldaters tilværelse, ikke bare i Storbritannia, men rundt omkring i verden hvor norske soldater og sjøfolk var stasjonert. Det var naturlig nok et stort behov for å vite mest mulig om krigens forløp og hva som skjedde, både på de store

Kong Haakon besøker arbeidere ved den norske slippen i Buckie.

vedlikehold av marinefartøyer, gjøre disse sjødyktige for ndt 100 arbeidere på verftet.

AUGUST RATHKE

Her er August Rathke avbildet rett etter at han på svært dramatisk vis hadde kommet seg over til Storbritannia tidlig i 1945

(Foto: Fra August Rathkes Samling)

August Rathke var bare 16 år gammel da han ble leder for en kommunistisk gruppe som han startet sammen med noen kamerater i Bergen. Gruppen, som fikk betegnelsen Saborg, samarbeidet både med den kommunistiske Osvald-gruppen, britenes Special Operations Executive og Forsvarets Overkommando i London. De drev bl.a. med sabotasje, og Rathke ble redaktør for NKP sin illegale avis «Fortroppen».

Gestapo hadde en svært brutal og effektiv organisasjon i Bergen. En kar som arbeidet for tyskerne infiltrerte de illegale miljøene, noe som førte til rassia mot et av gruppens skjulesteder i Gimleveien, hvor tyskerne fant mye propagandamateriell og forskjellig slags våpen. Kort tid etter ble Rathkes far, mor og søster arrestert og gjennomgikk hard tortur i Gestapo-fengselet Veiten 3.

August Rathke ble nå sterkt ettersøkt av Gestapo, og i det siste året fram til han i siste liten ble reddet over til Storbritannia 24. januar 1945, hadde han skjulested i 37 forskjellige dekkleiligheter. Under flukten ut til øya Hernar, hvor han skulle bli hentet av subchaseren

«HITRA», var situasjonen så spent at han under hele flukten hadde en usikret håndgranat i hånden. Men det gikk bra og han kunne godt huske at han ble hjulpet om bord av sin venn Jacob Strandheim, som var nestkommanderende om bord på «HITRA». Da han kom over til Storbritannia gjennomgikk han rekruttskole før han ble tatt opp i kompani Linge.

Sammen med bokgruppen i foreningen Scottish Norwegian Connection høsten 2021.

JAKOB STRANDHEIM

Jakob Strandheim ble født 1920 på Tofte i Øygarden. Han bestemte seg tidlig for å gi sitt bidrag i frihetskampen. Han sa det slik: *«Vi så at tyskerne okkuperte landet vårt, og vi ungdommene fant ut at noe måtte gjøres»*

Sammen med 11 kamerater kom han seg over til Shetland 6. oktober 1941 i familiens brønnbåt, og fra sommeren 1942 ble han med i den berømte Shetlandsgjengen. Det første året benyttet de fiskeskøyter i farten over Nordsjøen, men etter hvert ble tapene så store at det ble nødvendig med bedre og raskere båter. De fikk da de tre subchaserne «HITRA», «VIGRA» og «HESSA». Strandheim seilte da som nestkommanderende på «HITRA», og i alt gjorde han utrolige 56 tur-retur reiser over Nordsjøen i løpet av krigen. Jobben besto i å transportere agenter til og fra Norge, samt å hente flyktninger. Dessuten fraktet de våpen og utstyr over til mottaksgruppene i Norge. En stadig utfordring i tillegg til fiendtlige fly, fartøyer og befestninger, var storm og uvær. Dessuten innebar de mange minene som fløt rundt omkring i Nordsjøen en stor fare, spesielt om natten og i mørketid.

For sin innsats under krigen mottok Jakob Strandheim flere æresmedaljer, bl.a. St. Olavsmedaljen med Ekegren. Et høydepunkt var nok da han mottok hedersmedalje av dronning Elisabeth på Buckingham Palace i 2005. Han ble med sine 101,5 år den siste gjenlevende fra Shetlandsgjengen.

Fra avdukingen av minneplate med portrett av krigsveteranen Jakob Strandheim i Fjordparken på Rong i Øygarden 25. september 2021.

SHETLANDS-LARSEN OG HARALD RISNES

«Shetlands-Larsen»

Harald Risnes

LEIF ANDREAS LARSEN – SHETLANDS-LARSEN er den mest kjente, og en legende fra den berømte Shetlands-gjengen. Han kom seg over til Lerwick på Shetland om bord i M/B «MOTIG» 9. februar 1941, sammen med 11 andre unggutter, deriblant «Pedro». Han gjorde i alt 52 turer over Nordsjøen, og fantastisk var mange av de turene han utførte. I storm og orkan sto han urokkelig ved roret og førte agenter, flyktninger og sine menn trygt i havn. Han viste seg å være en røff og usedvanlig våken leder med et absolutt usvikelig mot, og velsignet med en blanding av ro, tillitsfullhet, freidighet og hell som brakte ham helskinnet gjennom den ene håpløse situasjonen etter den andre. Han ble betegnet som en av de mest bemerkelsesverdige personligheter under hele den andre verdenskrig, og ble en av verdens mest dekorerte sjøoffiserer.

HARALD RISNES fra Hyllestad var utdannet commando-soldat og var bl.a. med på Måløyraidet og sprengningen av kisgruvene på Stord. I juli 1944 fikk han oppdraget å bygge opp en base med kodenavnet «Bjørn West» i Matrefjellene. Den legendariske Bjørn West gruppen under ledelse av Risnes kom i kamp med tyske styrker i slutten av april 1945 og mistet seks mann. De tyske styrkene tapte 117 mann.

EN BERGENSER I BRIGADEN I SKOTTLAND KNUD GEELMUYDEN FLEISCHER

Det var mange bergensere som tjenestegjorde i Skottland under krigen. En av dem, Knud Geelmeyden Fleischer kan her stå som en representant for dem. Planen var at han skulle overta malingfabrikken «Fleischers kjemiske fabrikker AS», og ved krigsutbruddet studerte han kjemi ved University of Manchester. Han søkte seg straks inn i de norske styrkene og 17. juni 1940 kom han til treningsleiren i Dumfries. Her gikk han befalskurs og ble utnevnt til løytnant.

Han fulgte med Den norske brigaden fram til slutten av 1942 da han ble med i Fallskjermkompaniet. Han tjenestegjorde flere steder i Storbritannia, bl.a. som instruktør for Lingefolk i Aviemore, og fra 1943 var han ved Hærens Overkommando i London. I mars 1945 ble han beordret til St. Andrews for å være med i planlegging og forberedelse for norsk overtagelse i området til DKV (Distriktskommando Vestlandet). Han ble utnevnt til kaptein, og kom til Bergen med sjøfly 13. mai 1945 hvor han var sentral i prosessen med å ta over etter tyskerne. Her ble Fleischer oberst Sandviks adjutant i DKV.

Mange av krigsseilerne hadde det vanskelig i etterkrigstiden. Da Knud Geelmuyden Fleischer tok over malingfabrikken etter krigen, prioriterte han derfor å ansette folk som hadde seilt ute under krigen.

Fra frigjøringsdagene i Bergen. Kaptein Knud G. Fleischer er her avbildet sammen med fylkesmann Lindebrække.

(Fra heftet: «Frihetsdager 7.mai-7.juni i Bergen 1945»)

I Bergen frigjøringsdagene 1945. Knud Fleischer står midt på bildet og peker oppover. Noen øvrige personer på bildet: f.v. oberst Sandvik, admiral Diesen og den skotske oberstløytnant Chew, som var øverstkommanderende for de allierte styrkene i Bergen.

(Fra heftet: «Frihetsdager 7.mai-7.juni i Bergen 1945»)

Fra bryllupet til Knud Fleischer og Marjory Mary i Glasgow 5. desember 1941. Forloveren til Knud, Ole Reimers, står til høyre på bildet. De nygifte traff hverandre på en litt spesiell måte. Det gikk ut en oppfordring i skotsk radio om at folk måtte ta vare på norske soldater. Moren til Marjory Mary fulgte oppfordringen, og Knud og Ole ble bedt på te et sted i Glasgow nyttårsaften 1941. Hennes to døtre var også med. Amor var også til stede med sin bue og sine piler, og et år senere sto bryllupet.

Foto: Ingrid Fleischer)

FRIGJØRINGEN AV BERGEN

Da tyskerne kapitulerte og Norge ble et fritt land igjen 8. mai 1945, var det en kjær fred man feiret. Mange steder rundt om i landet var det tyskerne som fortsatt satt med den egentlige makten, og spenningen var stor om tyskerne ville følge kapitulasjonsbetingelsene som tilsa betingelsesløs overgivelse til allierte styrker. Man var således avhengig av tilførsel av allierte mannskaper fra Storbritannia.

I Bergen sto det 25.000 krigsvante, fullt krigsutrustede tyskere, mens den hemmelige norske militære organisasjonen Milorg bare hadde 1.100 mann, svakt trent og dårlig utrustet. Bjørn West hadde en styrke på 253 soldater og befal, veltrent og godt utrustet.

I løpet av mai 1945 kom det et begrenset antall allierte soldater til Bergen. Det var rundt 70 mann fra det norske kompani Linge, et par hundre mann av de britiske elitesoldatene «Red Devils» samt et kompani av polititroppene som var opptrent i Sverige. Distriktskommando Vestlandet (DKV) var opprettet av Hærens Overkommando i London i 1944, og overtok den samlede ledelsen av alle styrkene i bergensområdet fra 11. mai.

FLÅTEN KOMMER 15. MAI 1945

Fra kl. 10:00 om morgenen og utover dagen kommer 20 allierte skip inn på Byfjorden. Dette er de første allierte skip på Bergen havn på 5 år. Ryktene om flåtenes ankomst gikk som en løpeild gjennom byen. Flaggene kom opp i en fart overalt, og folk gikk mann av huse og strømmet til kaiområdene i titusentall, og tok oppstilling på kaiene, i trær, på takene og hvor de kunne finne plass. Flaggsmykkede båter av alle typer tøffet utover, svarte av folk. Alle ville hilse flåten velkommen. Det rådet en 17. mai stemning som ikke kan beskrives, den måtte oppleves. Plutselig stemte mengden i med «Ja, vi elsker». Det var en stor og spesiell stund.

Flaggsmykkede båter av alle typer tøffet utover, svarte av folk. Alle ville hilse flåten velkommen.

Blant fartøyene som kom inn til Bergen denne formiddagen var de to subchaserne «HITRA» og «VIGRA». Om bord var 26 karer fra kompani Linge som hadde viktige oppgaver i prosessen med overtagelsen etter tyskerne i bergensområdet. Sersjant Georg Johansen står midt på bildet, bak hunden.

(Foto: Leif M. Endresen)

Han fikk først oppdraget å lede overtagelsen av Fjell Festning og deretter lede innkvartering av flere tusen sovjetiske krigsfanger på Melkeplassen. Bildet er tatt i det de går i land på Skoltegrunnskaien om formiddagen 15. mai 1945.

OVERTAGELSE AV FJELL FESTNING

Fjell festning var en viktig del av den tyske «Festung Norwegen». Festningen ble regnet for å være Nord-Europas sterkest og best bevoktede festningsanlegg. Med sin enorme trippelkanon med en rekkevidde på nærmere 40 km, kontrollerte festningen innseilingen til Bergen. Festningen hadde ennå ikke overgitt seg da den allierte flåten kom inn til Bergen den 15. mai, og flåten våget ikke gå inn før de fikk en bekreftelse fra Korvettenkapitän Moldenhauer, sjefen for Marinens kystbatterier rundt Bergen, at de ikke skulle bli beskutt fra festningen. På dette tidspunktet var det altså tyskerne som fortsatt satt med den faktiske makten i bergensdistriktet. En annen utfordring var at det, ifølge opplysninger, var mange av de tyske soldatene på Fjell festning som truet sitt eget befall dersom de gikk med på kapitulasjon og overgivelse. Det var således svært viktig å få satt festningen, med sitt enorme potensiale, ut av spill så fort som mulig. Linge-karen Georg Johansen fikk oppdraget å overta festningen hvor det skulle befinne seg rundt 1.000 tyske soldater, og samtidig frigjøre 425 sovjetiske krigsfanger i en fangeleir rett ved. På grunn av den store norske mannskapsmangelen i bergensområdet fikk han bare med seg 13 mann til dette oppdraget. Overtagelsen foregikk ikke uten

dramatikk. Dette kan man lese mer om i boken «Historier frå Fjell festning». Men til tross for alle vanskelighetene kunne det norske splittflagget heises på festningsområdet om formiddagen den 16. mai.

Fra monteringen av den enorme trippelkanonen på Fjell Festning.

(Foto: Forsvarets museer)

Fra fangeleiren på Fjell hvor sovjetiske krigsfanger står oppstilt i forbindelse med at den russiske delegasjonen som skulle sørge for hjemsendelsen av fangene, var kommet ut til Fjell.

(Foto: Per Antonsen / Museum Vest Digitalarkiv)

UBÅTBUNKEREN PÅ LAKSEVÅG

Med sin strategiske beliggenhet pekte Bergen seg tidlig ut som et ideelt sted for en tysk ubåtbase, og allerede tidlig i 1943 ble ubåtbunkeren «Bruno» på Laksevåg tatt i bruk. Etter den allierte invasjonen D-dagen 6. juni 1944, måtte tyskerne i all hast evakuere alle sine ubåtbaser nordover til Norge hvor de fortsatt hadde full kontroll. Bergen ble, sammen med Trondheim, således det siste store støttepunktet for det tyske ubåtvåpenet. På det meste kunne det nå være opptil 200 ubåter på havnen i Bergen og i byens nærmeste omgivelser.

De allierte ønsket å sette ubåtbunkeren ut av spill, og det måtte skje fra luften. Det ble foretatt tre store bombeangrep mot ubåtbunkeren, noe som førte til store skader på den omkringliggende bebyggelsen med tap av mange menneskeliv. Verst var tragedien med Holen skole som ble truffet av en bombe og 61 skolebarn ble drept den 4. oktober 1944.

Ubåtbunkeren på Laksevåg i dag.

(Foto SNC)

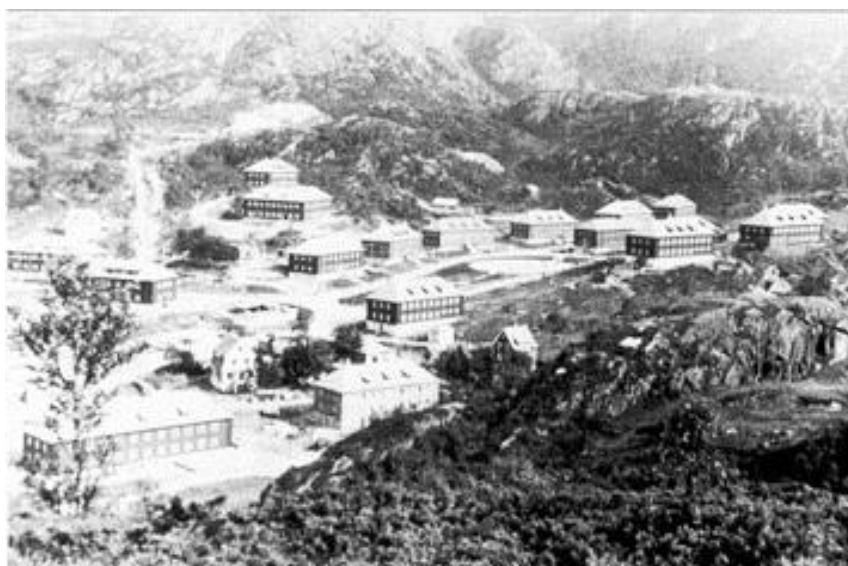
MELKEPLASSEN - INNKVARTERING AV SOVJETISKE KRIGSFANGER FØR HJEMSENDELSE

Melkeplassen er området rett ovenfor ubåtbunkeren på Laksevåg. I nedre del av området ble det bygget kaserner som kunne huse 1.500 mann, fortrinnsvis tysk verfts-personell, mannskaper og ubåtbesetning. Øvre delen ble benyttet til fangeleir for sovjetiske krigsfanger, som ble brukt til bygging av ubåtbunkeren.

Fra 15. juni 1945 ble det opprettet en transittleir på Melkeplassen for de rundt 5.000 sovjetiske krigsfangene som befant seg i mange forskjellige fangeleirer rundt om i Hordaland. Georg Johansen var avgitt til DKV og ledet et lag på 10 mann fra kompani Linge i oppdraget å ta seg av krigsfangene i samleleiren på Melkeplassen. Til å hjelpe seg hadde de fått avgitt 100 mann fra hjemmestyrkene.

Oppdraget var meget krevende og ansvarsfullt. En ting var krigsfangenes ekstremt dårlige helsetilstand med mange dødsfall. En annen utfordring var interne russiske oppgjør med direkte avretting av flere av de såkalte Vlasov-russerne (russere som hadde kjempet på tysk side under krigen). Dessuten var repatrieringen (tilbakeføringen til hjemlandet) og behandlingen av krigsfangene følsom politikk på høyt nivå.

Fra Georg Johansens egen beskrivelse av situasjonen kan vi bl.a. lese: «Russerne var i en ubeskrivelig miserabel forfatning, plaget, utsultet og syke som de var, så døden var en hyppig gjest hos oss i de dager. Men vi jobbet som galeislaver natt og dag for å berge liv. En dag kom det over 1.000 russere kjørende inn i leiren vår. De var så avkreftet og i slik elendig forfatning at de bare la seg rett ned etterhvert som de ble hjulpet ut av bilene, og mange av dem var dødssyke. Vi hadde verken senger, klær eller mat til dem. Men det løste vi ved at jeg tvang meg adgang inn på de tyske lagrene og tok 3000 senger og madrasser, 9000 ulltepper, og mat tok jeg likegodt tredobbel rasjon av. Få timer senere var russerne brakt til køys, og matet, pleiet og stelt med.»

«Tyskerbrakker på Melkeplassen». I alt var det rundt 30 større mannskapsbrakker her. Bildet viser ca. halvparten av leirområdet.

(Foto: Universitetsbiblioteket i Bergen)

Fem Milorg-karer fra Bergen som var med i vaktoppdrag på Fjell Festning og senere på Melkeplassen i frigjøringsdagene. Fra venstre Kjell Reigstad, Odd Syvertsen, Harry Isachsen, John Østensen og Olav Reigstad.

(Georg Johansens samling)

Foreningen SNC - Org. nr. 919 211 962
Scottish Norwegian Connection